

בית כנסת "אדרת אליהו" ע"ש הח' אליהו בן הח' ראובן משה קליין ז"ל

עלי אדרת אליהו

בס"ד, שבת פרשת פקודי (ר"ח ביום ראשון)
פרשת החודש
גיליון 262 ניסן תשפ"ה

בגיליון זה:

החמץ שבלב

רב הקהילה, הרב אסף הר-נוי

הכנת המטבח וכליו לפסח

רב הקהילה, הרב אסף הר-נוי

מלך מרוקו שהציל את יהודי ממלכתו

יואל קוטנר

מעמד חבר, תואר כבוד

סמי וינדלינג

פסח-זמן חירותנו

יהודה ליבוביץ

ברכות הודאות והודעות

הוועד

החמץ שבלב

עם כניסת חודש ניסן מתחילים אנו לעסוק
בנקיון ובסידור של הבית לקראת חג
הפסח. לכל בית ישנה שיטה ורגילות
כיצד נעשה הסדר והנקיון, אך המטרה
של כולם משותפת- להכנס לפסח
כשהבית נקי מחמץ ומוכן לקראת החג.
לפעמים, מרוב הטרדה וההתעסקות
בנקיון הבית, שוכחים אנו שזהו רק "קצה

הקרחון" של הנקיון והסדר האמיתי אותו נדרשים אנו לעשות. ניקיון הבית שלנו הוא
רק משל ודוגמא לניקיון אותו אנו נדרשים לעשות בתוכנו פנימה.
כמו החמץ אותו אנו נדרשים לבער ולסלק מחדרי ביתנו, כך ויותר נדרשים אנו לטהר
את חדרי הלב הפנימיים בתוכנו. נדרשים אנו לסלק את אותן מידות רעות, מחשבות
זרות ומעשים שליליים שנדבקו בנו במהלך השנה, ולהגיע זכים ומצוחצחים אל ליל
הסדר ולימי הפסח המאירים הארה גבוה מאוד, מן הרקיעים העליונים.

יהי רצון שיזכנו הקב"ה לטהר לבנו לעבדו באמת, ונזכה לגאולה שלמה במהרה!

חודש טוב ובשורות טובות לנו ולכל בית ישראל!

אסף הר-נוי

הכנת המטבח וכליו לפסח: הרב אסף הר-נוי - רב הקהילה

לקראת חג הפסח הקרב ובא, אנו מביאים כאן מספר הנחיות בעניין ניקיון והכשרת המטבח לפסח.

מדובר בהנחיות כלליות ובשיטות המרכזיות ביחס לכל דבר. כמו בהרבה דברים בפסח- ישנן שיטות שמקילות יותר וישנן שיותר מחמירות. הדברים הובאו כאן כפסיקה המשתדלת ללכת בדרך האמצע. בכל הסתפקות או בירור- יש לפנות למורה הוראה באופן פרטני.

כסאות אוכל- לנקות היטב במטלית רטובה, להסיר כל לכלוך הנראה בעין.
שולחן האוכל- הסרה וניקוי של כל הכלכלים הנראים לעין, ואז 2 אפשרויות: 1. כיסוי השולחן עם מפה(או שעוונית וכד') עבה ונקיה. **או**- 2. שפיכת מים רותחים מקומקום(לא צריך שיהיה מחובר לחשמל תוך כדי העירו- כי על פי רוב לא מניחים ישירות על שולחן האוכל מאכלים רותחים).

ארונות מטבח- לנקות עם מטלית רטובה.

מקרר- לנקות היטב עם מטלית רטובה. לנקות את הגומי של הדלת והידיות(הרבה לכלוך נתקע שם). אין צורך לפרק חלקים פנימיים מהמקרר/מקפיא שנפלו לשם פירוים של לחם וכד'- בלא הכי אי אפשר להגיע לשם בפסח והרי מבטלים את החמץ הזה.

כיריים(גז)- ניקוי עם מטלית וחומר ניקוי של בסיס הכיריים והכפתורים- שלא יישאר לכלוך הנראה לעין. הדלקת הכיריים על אש גבוהה לכעשרים דק' כשהחצובות עליהם, ועטיפת החצובות(בחלק שעליהם יושב הסיר) בנייר כסף.

מיקרוגל- ניקוי מבפנים(כל הדפנות והדלת) עם מטלית וחומר ניקוי- שלא יישאר לכלוך או שומן הנראה לעין. הכנסת כוס עם סבון והרתחתה למשך כ-2 דק' עד שהמים מבעבעים(להיזהר- לא יותר מדי זמן כי זה עלול לגרום לפיצוץ!!). יש שמקפידים גם אחרי ניקיון זה לכסות כל מאכל שמחממים. ויש המחמירים שלא להכשיר מיקרוגל לפסח.

תנור- אם מדובר בתנור "פירוליטי" שיש לו מערכת ניקוי עצמית- מפעילים את התוכנית הזאת ומספיק בכך. תנורי מטבח רגילים- יותר קשה לנקות: צריך להסיר כל לכלוך או שומן שנראה לעין שנמצא על דפנות/ תחתית/ דלתות התנור. לאחר שעברו 24 שעות מהשימוש האחרון יש להפעיל את התנור למשך כ- שעה על החום הגבוה ביותר. את התבניות של התנור(ממתכת) לא ניתן להכשיר. את הרשת של התנור ניתן לנקות היטב ולהניח אותה בתוך התנור בזמן חימומו ולאחר מכן לעטוף אותה בנייר כסף ולהניח מאכלים רק על תבנית נוספת שמונחת על הרשת(ולא ישירות על הרשת עצמה).

קומקום- אם השתמשו בו רק לחימום מים- מספיק לנקות מבחוץ עם מטלית לחה.

מיחם- כמו קומקום. אם חימומו על המכסה שלו מאכלי חמץ- יש לנקות את המכסה היטב ולהגעילו בכלי ראשון.

פלטה- יש לנקות היטב מכל לכלוך ולעטוף אותה היטב עם 2 שכבות של נייר כסף. יש שמוסיפים ומערים עליה מים רותחים מתוך קומקום.

שיש- לנקות היטב היטב, גם בחורים ובסדקים. לאחר מכן לערות עליו מים רותחים מכלי ראשון רותח(קומקום וכד')- יש לשים לב שמערים על כולו וכן שמנגבים אחרי כל עירו את המים שנשפכו- כדי שהמים הרותחים יפלו ישירות על השיש ולא יצטננו מהמים שנפלו לפני כן. יש המקפידים בנוסף על כך לכסותו בנייר כסף וכד'. לאלו שלא מכסים- נכון שלא להניח עליו ישירות בפסח מאכלים רותחים אלא בתוך כלי פסח שמונח עליו.

כיר- לנקות היטב ולהכשיר כמו שיש. במהלך הפסח- לשטוף הכלים במים פושרים או להניח בתוכו רשת מוגבהת שעליה יונחו הכלים כדי שהם לא ייגעו בתחתית הכיור ויבלעו ממנה ע"י המים החמים.

חג כשר ושמח!

מלך מרוקו שהציל את יהודי ממלכתו

יואל קוטנר – ע"פ מאמר של אבי אברמס

במהלך ימי מלחמת העולם השנייה אלפי לא-יהודים חרפו את נפשם כדי להציל יהודים ממשלוחים למחנות המוות באירופה הכבושה בידי הנאצים. בנוסף לספרים וסרטים כגון רשימת שינדלר אנשים כאלה זכו בהכרה ע"י יד ושם כחסידים בין אומות עולם. ברם, מעט מאד תשומת-לב ניתנה אודות מצוקות יהודי צפון אפריקה הכבושה ומוסלמים מקומיים שסיכנו את חייהם כדי להצילים.

דמות אחת בודדת בולטת כי הציל יהודי אומה שלמה. סולטן מוחמד החמישי, מלך מרוקו, עמד איתן מול שלטונות וישי והגן על הציבור היהודי שבארצו ובכך הציל אותם מגירוש לתאי הגזים במחנות המוות של הנאצים.

בשנת 1940, הקהילה היהודית במרוקו מנתה כ-250,000 נפש – כ-10% מכלל אוכלוסיית המדינה, והיותה הקהילה היהודית הגדולה בעולם ערבי. ראשוני היהודים הגיעו למרוקו בשנת 70 לספירה בעקבות הכיבוש הרומי כש-97,000 יהודים מארץ יהודה נמכרו כעבדים בכל אזור הים-תיכוני. גל מהגרים משמעותי הגיע בעקבות האינקוויזיציה וגירוש היהודים חצי-האי האיברי. הרבה מהם התיישבו בערים כגון פז, מרקש וקזבלנקה שם מצאו פרנסה במסחר, באומנות ובהשכלה.

למרות הרקע המסובך של יחסי יהודים-מוסלמים, לרבות תקופות של עוינות ואלימות, שררו לרוב יחסים של דו-קיום אשר עיצבו את החברה המרוקנית. דו-קיום זה הועמד למבחן בשנות ה-40 המוקדמות עת עליית הנאצים במדינה כשמרוקו הפכה מדינת חסות תחת שלטון ממשל וישי. לפני מלחמת העולם השנייה, שלטו הכוחות הקולוניאליים בארצות המערב (ארצות צפון אפריקה) שלימים נהיו מרוקו, אלג'יריה וטוניסיה. ביום 25.6.1940, אחרי מתקפה של 6 שבועות, נכנעה צרפת לגרמניה. בשעה שגרמניה שלטה ב-2/3 של אדמות צרפת באירופה, דרומה של צרפת והקולוניות שלה בצפון אפריקה נפלו תחת שלטון ממשל וישי החדש בפיקוח הגרמנים. הממשלה הפרו-נאצית ביקשה למצוא חן בעיני פטרוניהם וממשלוחי יד. משפחות רבות אולצו להעתיק את מגוריהם ל"מלח", רובעים יהודיים בצפון אפריקה. ממשלת וישי הזדרזה לאמץ את מדיניות האפליה וחוקי הגזע ששטפו את אירופה, לרבות חוקים אנטישמיים. ע"פ האידאולוגיה הנאצית חוקים אלה נועדו לבדד, לשלול זכויות אזרחיות ולבסוף להוציא את היהודים מהחברה בה חיו. חומרת יישום החוקים האלה (statut des juives) השתנתה בין קולוניה אחת לחברתה. במרוקו פוטרו היהודים ממשורות ממשלתיות, גורשו מבתי-ספר ציבוריים, והופלו לרעה בכל הקשור להשכלה גבוהה וממשלוחי יד. משפחות רבות אולצו להעתיק את מגוריהם ל"מלח", רובעים יהודיים היסטוריים בערי מרוקו מסוימות, ונאסר על אלה שבכר השתכנו בתוכם לצאת מהם החוצה. למרות שאין להשוות מצב זה למצבם של היהודים בגטואים בערי אירופה, בכל זאת, היה ציפוף אוכלוסין, היו מחסור באוכל, התפרצויות של טיפוס ושל כולרה. 2100 יהודים נעצרו וגורשו ל-30 מחנות עבודה כפויה ברחבי המדינה שם מתו הרבה מרעב, תשישות, מחלות וממעשי אלימות של השומרים.

אך הגרוע מכל הייתה תכנית של ממשל וישי לגרש את הקהילה היהודית במרוקו בשלמותה למחנות המוות על אדמות אירופה.

המלך מוחמד החמישי היה בן לשושלת האלאווי אשר שלטה במרוקו מאז המאה ה-17. לאחר כיבוש המדינה בשנת 1912, מרוקו הייתה ע"פ ברית פז למדינת חסות של צרפת אשר שלטה בכל הנוגע לחקיקה, לניהול הכלכלה והצבא. למלך נשאר כוח מוגבל על ענייני הפנים והדת. למרות המגבלות על כוח המלך, הוא היה לדמות נערצת בציבור – ייתכן עקב הטיעון כי הוא צאצא של הנביא מוחמד.

מוחמד החמישי נהיה הסולטן של מרוקו בגיל 17 לאחר מות אביו ב-1927. בעת שלטונו, גדלה תנועה לאומנית נגד השלטון הקולוניאלי הצרפתי וערב פרוץ מלחמת העולם השנייה הוא נתפס כמנהיג התנועה לריבונות מרוקנית.

עם חקיקת התקנות האנטישמיות של ממשל וישי, מצא את עצמו מוחמד בדילמה. משפטית, הוא היה חייב לציית למדיניותה של צרפת ולחתום על גזרות וישי. בנסיבות רגילות, לא היו הצרפתים מתערבים בענייני פנים של המדינה הנוגעים למגזרים השונים (ערבים, ברברים, יהודים וכד'), אך ממשל וישי היה נחרץ לאכוף את כל אותם הגזרות הברוטליות במרוקו כפי נחקקו באירופה. המלך טען מנגד כי מדיניותה של וישי היא התערבות אסורה בענייני הפנים של ארצו, וזאת ע"פ ברית פז.

המלך, איש של ערכים מוסריים וחוש צדק חברתי דחה את תכניות וישי על הסף. הוא צותת באמרו לרשויות וישי כך: אני בשום פנים ואופן לא מקבל את החוקים האנטי-יהודים החדשים ואני מסרב להיות מזוהה במהלכים לא מקובלים עלי. אני חוזר ומכריז כפי שעשיתי כבר כי היהודים הם תחת חסותי ואני דוחה כל פילוג בקרב עמי. האיום על הקהילה היהודית אילץ אותו למלא אחר חובתו ומחויבותו האסלאמית להגן על היהודים. ובכך היה המלך לקוץ בעיני הפטרוניים בצרפת.

כמובן, סרבנותו של מוחמד היוותה אתגר לשלטון הפרו-נאצי בווישי. כשהוא חוקק חוקים אנטי-יהודיים באוקטובר 1940 ושוב באוגוסט 1941, המלך ניסה לשאת ולתת עם שלטון וישי ובכך הפך לעוה"ד דה פקטו של הקהילה היהודית במרוקו. למרות שבסופו של דבר הוא היה נאלץ לאשר את חוקים, יישומם נדחה ואכיפתם הייתה חלשה.

מעשה ההתנגדות של המלך הבולט ביותר התרחש בנובמבר 1941, ביום כס המלוכה החג המלכותי שנחגג מידי שנה לציון יום עלייתו של המלך הנוכחי לכס המלוכה. לפי המסורת, בין באי הסעודה המלכותית היו פקידי הממשל בכירים, הפקידות הצרפתית, ובשנות המלחמה אף קציני ה-0-0. בהיות המלך המארח והאחראי לסידורי הישיבה, החליט מוחמד להזמין אישים בכירים של הקהילה היהודית, לרבות רבנים חשובים וליישב אותם לצד נציגי ממשל וישי. הצרפתים, בלשון המעטה נגעלו לראות יהודים סועדים על שולחן המלך ונבוכים בפני פטרוניהם הגרמנים. המסר היה ברור, המלך מוחמד לא ייתן יד לאפליית יהודי ארצו והדחתם לשולי החברה.

עד חודש ינואר 1942, השפעתה של גרמניה הנאצית הגיעה לשיאה - מצפון אפריקה עד ארצות סקנדינביה, מהאוקיאנוס האטלנטי עד מוסקבה. רוב הקהילות היהודיות באירופה, בצפון אפריקה ובמזרח התיכון היו תחת שליטת הנאצים במידה זו או אחרת. בנקודת זמן הזו נפלה תפנית במדיניות הנאצים כלפי היהודים מחוקים מפלים, כליאת היהודים בגטואים, ורצח ספורדי, לפתרון הסופי, מאורגן ושיטתי שיחרב את כל היהודים בין טלפי הגרמנים. מחנות המוות בפולין נועדו לא רק למאות אלפי יהודי פולין. רכבות המוות באו לאושוויץ מצרפת, מהבלקנים ומיוון. עם ההתנגדות האגדית של הצבא האדום מול הגרמנים וסירובה של בריטניה להיכנע, הגרמנים הסיקו כי ניצחונם איננו מובן מאילן.

הוצאת המזימה לפועל הייתה כרוכה בלא מעט מכשולים. הים התיכון היה חייץ בין שתי היבשות ובו פעילות של חיילות הים של בעלות הברית. שינוע 250,000 יהודים מדרום אירופה למחנות המוות בפולין היה סיוט לוגיסטי. אחד מהפתרונות שהועלו לדיון היה של חאג' אמין, המופתי של ירושלים. לאור הניצחונות של הנאצים במזרח התיכון, הוא הציע הקמת מחנה השמדה בעמק דותן בארץ ישראל!

בחודש ינואר 1942 התכנסו בכירי המשטר הנאצי לוועידת וואנזה שם סרטטו את התוכנית להשמדת כל יהודי אירופה. מספר היהודים בשטח וישי נאמד על 700,000 שכלל השלוחות שלו במרוקו, טוניס ואלג'יריה. לכן, אין ספק כי יהודי מרוקו סומנו גם הם כמטרה של הפתרון הסופי.

ב-1942, ניסה ממשל וישי לערוך רשימה של כל רבע מיליון אזרחי מרוקו היהודים לקראת שילוחם למחנות המוות באירופה. למרות עמדתו האיתנה הידועה של המלך, נערכה פגישה בדלתיים סגורות בארמון המלך, ובה ניסו נציגי ממשל וישי לשכנע את המלך מוחמד להציג רשימה כזו לפניו. בתגובה, נמסר כי המלך הכריז ביתר תוקף בפני הצרפתים בזו הלשון: "אין אזרחים יהודים, ואין אזרחים מוסלמים. הם כולם מרוקאיים". המלים של המלך לא היו ג'סטטה סימבולית בלבד, אלא אתגר ישיר ליישום הפתרון הסופי של יהודי ארצו. הנאצים נהגו לתבוע מחיר יקר מרשויות משת"פיות שלא צייתו לתכתיבי הרייך. המלך עמד בפני סכנת נישול מכס המלוכה ועד הוצאה להורג – אך בכל זאת הצליח לעכב את הליכי הגירוש עד שהיה מהפך במהלכי המלחמה.

בשעות הבוקר המוקדמות של 8.11.42 כוחות בעלות הברית נחתו על חופי האוקיאנוס האטלנטי והים התיכון במקומות רבים במה שכונה "מבצע אבוקה" בפיקודו של הגנרל דוויט אייזנהואר. 107,000 חיילים נלחמו מול התנגדות נחרצת של כוחות וישי. אניות חיל הים הצרפתי טובעו והושבתו נמלים רבים. סגר הוטל על העיר קזבלנקה.

בפועלו של המלך מוחמד החמישי הוא הצליח להציל 250,000 יהודי ארצו וע"כ יהודים יוצאי מרוקו זוכרים אותו בהערצה ובכבוד רב. הוא צוין לשבח אחרי פטירתו ע"י ארגונים יהודיים רבים כגון מרכז שמעון ויזנטל, הפדרציה הספרדית האמריקנית, הקונגרס היהודי העולמי ועוד רבים אחרים. ההיסטוריה תזכור אותו כידיד של העם היהודי ואפילו כסנונית של יחסי ישראל-מרוקו תקינים. קרוב למיליון יהודים ממוצא מרוקני יושבים בישראל ומקפידים לשמור על מורשת ומונהגים המושרשים בקרב הקהילה. הם גם מעודדים הידוק היחסים בין שתי המדינות. בדצמבר 2020, הצטרפה מרוקו למסגרת הסכמי אברהם ואישרה יחסים דיפלומטיים עם ישראל. המדינה ממשיכה לכבד את המורשת היהודית והכניסה חינוך על השואה למערכת החינוך הרשמית. בכך משתקפים ערכיו ומוסריותו של המלך מוחמד החמישי במרוקו של המאה ה-21.

המלך מוחמד החמישי ייזכר לדורי דורות כמלך המרוקני שהציל את היהודים.

מעמד החבר, תואר כבוד

סמי וינדלינג

כמו שכולנו יודעים, בית כנסת אדרת אליהו נקראה על שם החבר אליהו קליין ז"ל. בחודש שעבר, הרב והוועד של הבית כנסת נתן תואר חבר למיכאל קליין, לפי מסורת עתיקה בקהילות יהודיות.

אולי כדאי לשאול את עצמנו מה הכוונה בהוספת תואר חבר לשם של יהודי. לאור ההיסטוריה היהודית, נראה שמהות התואר השתנתה לא מעט, אבל המכנה המשותף של כל המשמעויות השונות תמיד היה לכבד יהודי יקר שהיה נעים בשני המימדים; האנכי, כלפי הבורא, והאופקי, כלפי הבריות.

המסע שלנו מתחיל בעצם במשנה דמאי פרק ב, משנה ג. "המקבל עליו להיות חבר, אינו מוכר לעם הארץ לח ויבש, ואינו לוקח ממנו לח, ואינו מתארח אצל עם הארץ, ולא מארחו אצלו בכסותו. רבי יהודה אומר, אף לא יגדל בהמה דקה, ולא יא פרוץ בנדרים ובשחוק, ולא יאה מטמא למתים, ומשמש בבית המדרש. אמרו לו, לא באו אלו לכלל".

לפי המשנה, החבר, או מי שמקבל את התואר זה על עצמו, לא מחטיא את חברו שלא מכיר את ההלכות. אכן, פירות לחים יכולים לקבל טומאה. למכור אותם לעם הארץ, משמעות לעבור על הלאו של "לפני עיוור לא תיתן מכשול". אכפתיות לחברו, לעמיתו, ודאגה שהוא לא יחטא, אלו הדברים שעליהם מקפיד את החבר בתקופת התנאים. אפשר לראות, לפי משנתנו, שהוא גם לא מתארח אצל עם הארץ כדי לא לגרום לסכסוך ולפגיעה ביחסים הבין אישיים. גם בתוך אותה משפחה שגר החבר, יכול לגור גם עם הארץ. אם לא מעט עדויות של חברים הגיעו מתקופת התנאים, אין ראייה של בעיות בתוך התא

המשפחה. כלומר, מסתבר שבתקופה זו, מי שמקבל על עצמו להיות חבר יותר מקפיד בהלכות, בקלה כבחומרה, אבל לא על חשבון שאר האנשים והיחסים עמם. לגבי התהליך, בית שמאי ובית הלל דנים על משך תקופת ניסיון לפני שמקבלים את התואר. קודם כל, היהודי הופך לנאמן, לתקופה של חודש לפי בית הלל ושנה לפי בית שמאי. לאחר תהליך זה, נחשב אותו יהודי כמחמיר על עצמו. אחד מהפרטים המעניינים הנובעים מזה הוא שלא צריך התרעה לפני עברה כדי להעניש אותו, בניגוד ליהודי אחר (סנהדרין מא). מקרים רבים של אנשים שקיבלו עליהם להיות חברים תועדו בתקופה שהסנהדרין הוגלה באושא שבגליל התחתון, בתקופת המרד הגדול של בר כוכבא. אולי אפשר לראותם בתוך מגמה כללית של התחזקות בעם לאור המאורעות הנוראיות שקרו לעם ישראל בעת ההיא. לאחר תקופת התלמוד, בתקופת הגאונים, התואר אלוף היה יותר נפוץ בבבל, לתלמיד חכם, כאשר בארץ ישראל היו מעדיפים את התואר חבר. וכך בבתי דינים אצל עדות המזרח (מצרים, סוריה וארץ ישראל בעיקר) החל מהמאה האחד-עשר לספירה, התואר חבר הוא מילה-נרדפת לדיין. משמעות של החבר בארצות ערב הינה איש מלומד, שמקפיד על ההלכה. כך, למשל, החבר של רבי יהודה הלוי בספר הכוזרי, כאשר מתקיים דו-שיח בין מלך הכוזרים והחבר, הנציג של דת משה בסביבות הים הכספי. לעומת זאת, בעולם האשכנזי, התואר חבר היה בשימוש ללמדנים צעירים, כמין בחורי-ישיבה של העת המודרני. אולם, כשבסוף המאה הארבע עשרה, סוף תקופת הראשונים, התחילו להשתמש בתואר מורנו הרב באופן רשמי לתלמיד חכם שמוסמך לרבנות, התואר חבר הפך באופן הדרגתי מתואר רשמי לתואר כבוד למי שלומד תורה מצד אחד, אבל גם פעיל בקהילתו לטובת שאר היהודים. אחד שמקבל על עצמו עול של הציבור ועוסק בצרכי ציבור באמונה. כתוצאה מכך, ולמרות שהמצב השתנה ממדינה למדינה, במקור החבר היה פטור ממס בקהילה. כך רואים למשל בתקנות של וועד ארבע ארצות, היישות שהוקמה בפולין וליטא סביב המאה השש-עשרה לטובת צרכי מס לשולט. עם הזמן, ויתרו בקהילות אירופה על ההטבה הזו. החבר נשאר בעצם תואר כבוד באשכנז, הניתן ליחידי סגולה שממשיכים בעם ישראל הדרך של אב האומה, ישראל, "כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל". כלומר, בין אדם למקום ובין אדם לחברו!

פסח – זמן חירותנו

יהודה ליבוביץ

פסח מוגדר כ- 'זמן חרותנו'. אם היינו צריכים להגדיר חג שבו אנחנו משועבדים בו יותר מכל חג אחר - לא רק בגלל הניקיונות - אלא במהותו של החג - זהו הפסח. לא יצאנו בחג זה מעבדות לחרות במובן המודרני של המילה 'חרות'. אצלנו נתפסת 'חרות' עם 'חופש', liberté בצרפתית. פסל החירות המפורסם מבטא את היכולת של האדם לצאת לחופש ולא להיות משועבד לאחר. אבל בניגוד לזה, אין עוד חג כמו פסח שבו כל מהותו ועניינו היא הזכות להיות דווקא כן משועבד בשעבוד גמור - לקב"ה.

איך מתחיל ההלל שנגיד אותו בליל הסדר פעמיים - גם בתפילת ערבית וגם סביב שולחן הסדר? - הללויה, הללו עבדי ה' הללו את שם ה'. זו פתיחה מרתקת - 'הללויה' - אנחנו עבדים!'. בואו נדבר רגע על מושג החירות. בתפילות ביקשו חז"ל לתאר את חג הפסח דווקא כ-'זמן חרותנו', והמאפיין מילה זו, חירות, היא שהיא כלל איננה מופיעה במקרא בהקשר של חופש. בשונה משמות החג האחרים - 'פסח', 'חג המצות', 'חודש האביב' -

חרות היא מילה שחכמים קבעו והיא באה לידי ביטוי בראש ובראשונה בהגדרת החג - 'זמן חרותנו', ואנחנו מנסים לברר את עומק מושג החירות. הרי אם נבחן את הדברים באמת, נראה כי לא יצאנו מעבדות מצרים לחופש אלא יצאנו מעבדות מצרים לעבדות ל-ה', ואגב זה היה גם המסר של משה ואהרן לפרעה כל הזמן "שֶׁלַח אֶת עַמִּי יִעַבְדֵנִי בְּמִדְבָּר". פעמים רבות אנשים משתמשים במושג 'שלח את עמי' בלי ההמשך, ללא המילה - 'ויעבדוני', בדיוק כמו שניסו לתרגם אותו כל מיני אנשים - 'Go People My Let' - זה בעצם לקחת חצי משפט, להוציא ממנו את הנשמה שלו ולהשתמש בו לצרכים האישיים שלך. זה לא מה שכתוב בתורה - זה בלוף. יש עוד דברים דומים לכך, למשל - כולנו מכירים את ראשי התיבות ביל"ו. צומת ביל"ו, בית הספר ביל"ו, רחוב ביל"ו. אנחנו אפילו יודעים שפירושם הוא - 'בית יעקב לכו ונלכה'. זה מאוד יפה אבל זה רק חצי פסוק, שמעקר ממנו את כל התוכן שלו. הפסוק האמיתי הוא - בֵּית יַעֲקֹב לְכוּ וְנִלְכֶה בְּאֹרֶה ה'. 'לכו ונלכה' הוא ה-'איך', 'באור ה' - הוא ה-'מה', התוכן.

זה מה שקרא ל - 'שלח את עמי'. אנחנו, עם ישראל, האחרונים שטוענים שאין ערך עצמי לעצם החופש. הרי אין זכות לאף אדם לשעבד אף אדם אחר - זה ברור, אבל מה שיבטיח באמת את החירות, הוא לא היציאה שלי לחופש - כי מחר יתכן ואשתעבד שוב, ואולי מחרתיים אף אהיה זה שמשעבד מישהו אחר. החופש נקרא בלשון חז"ל 'חרות' ושוורשו הוא וְהַמְּקַתְבַּת מְקַתְבַּת אֱלֹהִים הוא חרות על הַלְחָת.

חירות היא מושג יחסי. קחו צמח, ונבדוק האם הוא בן חורין. כיצד הוא יכול להתפתח ולבטא את עצמו ולהיות בן חורין? התנאים הבסיסיים שהוא צריך הם מים, אדמה, שמש, פוטוסינתזה, אור. בתנאים הללו הוא יצמח היטב, אבל אם ניקח את אותם תנאים בדיוק וניתן אותם לכלב - נשים אותו קשור בתוך מלונה, בלי יכולת לצאת ממנה, עם אוכל, מים, אור וכו'. האם הוא בן חורין או שהוא קבור בבית כלא? הנה לנו שהחירות של בעל חיים שונה מזו של הצומח. כך גם אצל האדם - אם ניתן לאדם את אותם תנאי 'חרות' של בעל חיים, אפילו עם אפשרות התנועה - אבל לא ניתן לו אפשרות לתקשר עם בני אדם אחרים, לא ניתן לו את היכולת לקרוא או לשמוע דברי חכמה, שום יכולת אינטלקטואלית - ברור שאין זו חירות אלא שעבוד נורא. הרי לנו שוב שהחירות היא מושג יחסי כלפי מי שאנו מדברים עליו.

זה בדיוק מה שיקרה אם נמנע מנשמת האדם, מהחלק שלו-ה ממעל שלו, את המזון הרוחני שמתאים לה - זה רק יגרום לו לשעבוד הכי גדול שיכול להיות. מאכן נבין את מה שאמרו חז"ל על הפסוק של הלוחות הראשונים שהבאנו לעיל - כשאני כותב משהו על נייר או על אבן הרי שהכתב לעומת הנייר הם שני דברים שונים, אבל כאשר אני חוקק את האותיות על אבן משני צידיה - האותיות והאבן הופכים לדבר אחד. אי אפשר להפריד ביניהם. 'חרות על הלוחות' פירושו שאין משמעות לא לאות ולא ללוח אלא אם כן אנו מבינים שזהו דבר אחד, שהם משועבדים זה לזה. כך בדיוק 'חרות של יהודי' היא שהוא משועבד אל התורה ואל המצוות, והם אינם שני דברים נפרדים עוד אלא דבר אחד ומאוחד, בדיוק כמו המכתב החרות על הלוחות. זה חקוק, זה אחד - ולא ניתן להפריד ביניהם.

הנימוק לקריאת 'שלח את עמי' היא איננה כי אני רוצה 'אקסודוס' - אלא כי כל עוד תישאר פרסה אחת במצרים, כל זמן שנהיה משועבדים לך, פרעה, ולו במילימטר, אנחנו חסרים בחרות שלנו שעניינה אחד - לתת לנשמה היהודית את המזון שלה, כמו שהוא. זמן חרותנו.

- מזל טוב לנדין ומיכאל קליון להענקת תואר חבר למיכאל נ"י כהוקרה על תרומה והתפתחות בית כנסת וקהילת אדרת אליהו למשך יותר משנות דור.
- מזל טוב למשפחת כאהן להולדת הבן והנכד, בן לאלישבע ואלי.
- מזל טוב למשפחת ליבוביץ להולדת הנכד, בן למוריה ושגיא.
- מזל טוב למשפחת פדר לרגל בר המצווה של גדעון.
- אנחנו משתתפים בצערו של חברנו שמואל אשן על פטירת אחיו.

שבת הגדול תשפ"ה

בית הכנסת "אדרת אליהו"
(בית הכנסת הוותיק והראשון בעיר)

בשבת פרשת "צו" י"ד בניסן תשפ"ה (11/4/2025)
תתקיים

סעודת ליל שבת חמץ משותפת במשכן אריאל

- לאחר תפילת ערבית: סעודת ליל שבת, דברי תורה.
דמי השתתפות:

לחברי הקהילה:

50 ₪ למבוגר/ת, 25 ₪ לילדים בין 12-3, לארוחה.
לילדים מתחת לגיל 3: חינם.

למשפחות ברוכות ילדים, הסדר תשלום מיוחד:
נא לפנות למארגנים.

אורחים (לא חברי הקהילה): 60 ₪ למבוגר/ת, 35 ₪ לילדים.

רישום **חובה** עד יום ראשון ח' בניסן בערב
6/4/2025) באתר בית הכנסת: aderet-eliahou.org
או אצל חברי הועד ברשימה פיזית הנמצאת בבהכנס"ס.
לא יתקבלו הזמנות לאחר יום ראשון ח' בניסן -
6/4/25.

יש להקפיד להסדיר את התשלום לפני האירוע!!

בית כנסת "אדרת אליהו"
ע"ש הח"א אליהו בן הח' ראובן משה קליין ז"ל
מסדה רחוקה: 02-6764164 | 58-005-832-3 | adereteliyahou@gmail.com | <http://aderet-eliahou.org>
ת.ד. 11240 ימילי ירושלים 0111102

law.golan@gmail.com

sammyweindling@gmail.com

eliahouk@gmail.com

nirekal@walla.com

yoavshap89@gmail.com

0546691911

0549257286

0545723801

0502017023

0508854785

אריאל גולן
סמי ויינדלינג
אליהו משה קליין
ניר קלמנוביץ
יואב שפירא